

Az adósság törlesztése

Bori Imre

JÓZSEF ATTILA ÖSSZES MŰVEI,
AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST,
1955—1958

Régen esedékes kritikai kiadása a nagy magyar költő műveinek immár három kötetben a kezünkben van. A hátramaradt negyedik kötet József Attila emlékezéseit tartalmazza majd és a dokumentációt, a már megjelent három kötet pedig magában foglalja a költő minden versét, töredékét és tanulmányait, az ilyenjellegű kiadások szokásos filológiai apparátusával, a versek keletkezéstörténetével, variánsaival, nevek és utalások magyarázatával.

Addig is, míg egy részletesebb írásban nem foglalkozhatunk az e kritikai kiadásból kibontakozó költő-képpel, dokumentálnunk kell megjelenését és felhívni rá mindazok figyelmét, akik József Attila költészetét becsülik. A kiadvány egyik legnagyobb érdeme az, hogy minden eddigi kiadással ellentétben, a lehető legpontosabb időrendben közli József Attila költői termését, tehát minden kutatás legbiztosabb alapjául

állítja össze az egyes kötetekben megjelent versek mutatóját. Ugyanakkor számtalan eddig lappangó, ismeretlen, szolgálhat, és csupán a jegyzetekben hozzáférhetetlen, újságokban szétszórta, baráti kegyelet őrizte költeménnyel gazdagította a költő ismert verseinek számát, és ez tette lehetővé, hogy a már ismert versek is teljesebben tükrözzék a költő világát.

A költő, akinek eddig is sokszor meghamisították és elferdítették életművét, egyes verseinek kihangzását, ebben a kritikai kiadásban is nem egy helyen hamis fényben jelenik meg, — természetesen a versekhez csatolt jegyzetanyag tükrében. Úgy látszik, még ma sem ért meg a helyzet, hogy a tudomány teljes valóságában, kendőzetlenül felmérje a költő életművét. Ez elsősorban a költő életének kritikus kasszára vonatkozik, a harmincas évek elejére, amikor válsága végső betetőzéseként kizárták a Pártból. Az ezt kifejező Bánat című verséről a jegyzetekben például nagyon jellemzően, csupán ezt találjuk: „A Külvárosi Éj-ből. — A moszkvai Új Hang is közölte 1939.

évi 2. számában. — A Párt egyes szektáns elemeivel való vitája után, a Párt-hoz, a kommunista elvekhez való ragaszkodásának, az elvtánsi közösség és a kommunista munka nélkülözésének megrendítő kifejezése. (Vö. Horváth Márton: Lobogóink: Petőfi. 41. 2.) Megfigyelhető, hogy a költőnek a Döntsd a tőkét című kötetébe foglalt versekhez közeledtek a szerkesztők a legnagyobb rokonszenvvel, míg nagy filozófiai-politikai verseinél a legszárabb filológiai apparátussal is megelégednek. Fel-tűnő azután, hogy igen sok verséről a kiadók megjegyzik, hogy a moszkvai Új Hang is közölte, s nem közlik többi megjelenési helyét, holott az Új Hang is csupán átvette őket valamelyik magyarországi újságból. Ez a tendenció-zus adatközlés mindenestre fényt vet a József Attila-filológia nehézségeire is, ugyanakkor azt is jelzi, hogy a költő sokkal nagyobb volt, semhogy bele lehetne helyezni egy szűkebb szemléletmód kereteibe. Sárkányfog-vetemény az ő életműve, amellyel, íme, immár húsz éve bírkózik a politika és tudomány és még most sem juthatott el az igazság nyílt kimondásáig.

Külön értéke a kiadásnak, hogy előszőr hozza együtt a költő tanulmányait. Kibontakozik belőlük a költő eddig át nem tekintett gondolatvilága, amelynek végső termékei, kikristályosodott eredményei nagy és halhatatlan versei, ugyanakkor tanulságai és bizonyítékai annak a sokoldalú érdeklődésnek, in-

tenzív gondolati munkának, amiben a költő élt a harmincas években. Az iv az aktuális politikai, irodalmi eseményektől a filozófiáig átfogja a kommunista költő érdeklődésének körét. Ezekben a tanulmányokban látszik meg az a nagy gondolati különbség, ami a költőt elválasztotta nemcsak a magyar uralkodó osztálytól, hanem elvbarátaitól is, különösen azok a mély ellentétek, amelyek elválasztották a költő eszmevilágát a moszkvai Új Hang köré csoportosult magyar szellemi emigrációtól. Azok a költőt gondolati fejlődésében csupán a Döntsd a tőkét szintjéig tudták követni, de nem értették meg azokat az új gondolati eredményeket, amelyek például a Város peremén-t létrehozták, és mindig gyanakvással kezelték a költő filozófiai tanulmányait. Sajnálunk kell, hogy töredékben fennmaradt írásai, tanulmánytervei nem érthettek meg, nem készülhettek el. Tanulmányterveinek, sajnos, csupán címeit ismerjük: „Irodalom és szocializmus, A művészet kérdése és a proletárság, Irodalom és társadalom, Művészi változó és művészi állandó, Az új magyar költészet, Verstan, Proletár-kultúra, stb.

A nyereség, amelyet az összes művek megjelent három köteté hoz, felbecsülhetetlen nemcsak a költő életművének helyesebb értékelése szempontjából, hanem gondolatainak aktualitása folytán is, mivel: a költészet és az esztétika mai kérdéseit is érintik.

